

نگاهی به تجارت خارجی ایران در سال ۱۳۸۷

تنظیم مناسبات اقتصادی و بازرگانی کشورهای مختلف جهان، یکی از اهداف دستگاه دیپلماسی است. به ویژه در شرایطی که بسیاری از کشورهای مهم جهان با بحران اقتصادی مواجه بوده و ضرورت بهره‌گیری از فرصت‌های پیش‌آمده، بیش از پیش احساس می‌شود. گزارش حاضر نگاهی دارد به بازرگانی خارجی جمهوری اسلامی ایران در سال گذشته و روند تحولات آن را مورد بررسی قرار می‌دهد:

براساس گزارش منتشره از سوی گمرک ایران، واردات کشورمان در سال ۱۳۸۷ بالغ بر ۵۵ میلیارد و ۸۴۹ میلیون دلار بوده که نسبت به سال قبل از آن ۱۵/۳ درصد رشد داشته است. میزان واردات در سال ۱۳۸۶ نزدیک به ۴۸ میلیارد و ۴۸۰ میلیون دلار بوده است. صادرات غیرنفتی^۱ ایران نیز در سال گذشته (بدون احتساب میعانات گازی^۲)، ۱۸ میلیارد و ۱۴۶ میلیون دلار بوده که در مقایسه با سال ۱۳۸۶ حدود ۱۸/۱ درصد افزایش نشان می‌دهد. صادرات غیر نفتی کشورمان در سال ۱۳۸۶، ارزشی برابر با ۱۵ میلیارد و ۳۶۲ میلیون دلار داشته است.

عمده‌ترین کشورهای صادرکننده به ایران

نام کشور	ارزش (میلیون دلار)	درصد سهم ارزشی از کل واردات
امارات متحده عربی	۱۳۴۳۸	۲۴/۱
آلمان	۵۳۲۵	۹/۵
چین	۴۹۱۵	۸/۸
سوئیس	۳۵۲۳	۶/۳

۱. منظور از صادرات غیر نفتی، صادرات کالا و فرآورده‌های نفتی و میعانات گازی بدون احتساب اقلام نفت خام، گاز طبیعی و نفت سفید است.
۲. میعانات گازی به جریان هیدروکربنی مایع گفته می‌شود که در ذخائر گاز طبیعی وجود دارد و به صورت رسوب و ته نشین از گاز استخراج می‌شود و عمدتاً از پنتان و هیدروکربن‌های سنگین تشکیل شده و دارای گوگرد پائین می‌باشد.

جمهوری کره	۳۰۸۲	۵/۵
انگلستان	۲۰۳۳	۳/۶
فرانسه	۱۹۷۸	۳/۵
ایتالیا	۱۹۷۰	۳/۵
هند	۱۸۱۳	۳/۳
ترکیه	۱۴۹۵	۲/۷
جمع	۳۹۵۷۲	۷۰/۹

در مجموع بیش از ۷۰/۹ درصد از کل ارزش واردات کشورمان در سال گذشته به ۱۰ کشور فوق اختصاص یافته است. بالاترین میزان واردات کالا از حیث ارزش مربوط به کشور امارات بوده و سهم ارزشی واردات ایران از این کشور معادل ۲۴/۱ درصد می باشد. علت بالابودن میزان واردات از امارات، صادرات مجدد بیش از ۹۰ درصد کالاهایی است که مبدأ تولید آن کشورهای ثالث می باشد.

واردات به تفکیک گروه بندی کشورها و مقایسه با سال ۱۳۸۶

گروه کشورها	ارزش (میلیون دلار)	درصد تغییرات نسبت به سال ۸۶
کشورهای مستقل مشترک المنافع	۲۶۴۳	۲۳
کشورهای عضو همکاری جنوب شرق آسیا	۱۸۷۶	۳
شورای همکاری خلیج فارس	۱۳۹۰۳	۱۲
سازمان همکاری اقتصادی اکو	۲۹۳۹	۱۹
اتحادیه اروپا	۱۵۹۴۱	۵

واردات به تفکیک قاره‌ای و مقایسه با سال ۱۳۸۶

نام قاره	ارزش (میلیون دلار)	درصد تغییرات نسبت به سال ۸۶
آسیا	۳۱۸۳۰	۱۳/۵
آفریقا	۴۹۵	۱۰۱/۵
آمریکا	۲۰۷۶	۸۴/۲
اروپا	۱۹۸۱۴	۸/۷
اقیانوسیه	۲۴۸	-۰/۷

عمده ترین کشورهای خریدار کالای ایرانی

نام کشور	ارزش (میلیون دلار)	درصد سهم ارزشی از کل صادرات
عراق	۲۳۸۴	۱۳/۱

۱۲/۸	۲۳۲۸	امارات متحده عربی
۱۱/۰۴	۲۰۰۳	چین
۶/۵	۱۱۷۲	هند
۴/۵	۸۲۱	جمهوری کره
۳/۲	۵۸۷	ژاپن
۳	۵۳۹	افغانستان
۲/۹	۵۲۶	ترکیه
۲/۳	۴۱۰	بلژیک
۲/۲	۳۹۴	عربستان سعودی
۶۱/۵	۱۱۱۶۴	جمع کل ده شریک تجاری

در سال گذشته، کشورهای عراق و امارات بزرگترین خریدار کالای غیر نفتی ایران بوده‌اند که این دو کشور روی هم ۲۶ درصد از کل صادرات ایران را به خود اختصاص داده‌اند. چین، هند و جمهوری کره نیز به ترتیب دیگر مشتریان اصلی محصولات ایران بوده‌اند. در مجموع ۶۱/۵ درصد از سهم ارزشی صادرات ایران به کشورهای فوق‌الذکر اختصاص یافته است.

ارزش صادرات غیر نفتی به تفکیک قاره‌ای در سال‌های ۸۷-۱۳۸۶

نام قاره	ارزش (میلیون دلار)	درصد تغییرات نسبت به سال ۸۶
آسیا	۱۴۰۳۶	۱۱/۲
اروپا	۱۸۲۶	-۱۱/۳
آمریکا	۵۷۷	۱۲۴/۴
آفریقا	۲۶۱	-۸/۱
اقیانوسیه	۷۳	۲۴۷/۶

ارزش صادرات به تفکیک گروه‌های اقتصادی در سال‌های ۸۷-۱۳۸۶

گروه‌های اقتصادی	ارزش (میلیون دلار)	درصد تغییرات نسبت به سال ۸۶
شورای همکاری خلیج فارس	۲۹۴۶	-۳/۳
اتحادیه اروپا	۱۷۰۴	-۱۱/۳
سازمان همکاری اقتصادی اگو	۲۱۷۵	-۳/۶
کشورهای مستقل مشترک‌المنافع	۱۵۱۰	-۰/۷
کشورهای عضو همکاری جنوب شرق آسیا	۹۰۷	۹۵/۱

رشد صادرات محصولات پتروشیمی

در سال گذشته صادرات محصولات پتروشیمی ۷/۵ میلیارد دلار بوده که در مقایسه با سال قبل از آن ۶۸ درصد رشد نشان می‌دهد. در سال ۸۶ صادرات محصولات پتروشیمی فقط ۴/۴ میلیارد دلار بود.

در مقابل، صادرات میعانات گازی در سال گذشته ۱۷/۴ درصد کاهش یافته و بالغ بر ۴/۸ میلیارد دلار شده است. سهم سایر کالاها از صادرات غیرنفتی در سال گذشته ۱۰/۶ میلیارد دلار بوده که در مقایسه با سال ۸۶ کاهش ۲/۷ درصدی را نشان می‌دهد.

روابط تجاری ایران با اروپا و آمریکا

بنا به اعلام مرکز آمار اروپا، میزان مبادلات تجاری ۲۷ کشور عضو اتحادیه اروپایی با ایران در سال ۲۰۰۸ میلادی به ۲۵ میلیارد و ۵۳۴ میلیون یورو رسید که افزایشی یک ونیم میلیارد یورویی را نشان می‌دهد. ارزش تبادلات تجاری اتحادیه اروپایی با ایران در سال ۲۰۰۷ بالغ بر ۲۳ میلیارد و ۹۵۷ میلیون یورو بوده است.

براساس گزارش مذکور، ایتالیا، آلمان و فرانسه به ترتیب مهم‌ترین شرکای تجاری اروپایی ایران در سال گذشته بوده‌اند. به گفته دبیر کل اتاق بازرگانی ایران و ایتالیا، در سال ۲۰۰۸ ایتالیا با ۶ میلیارد و ۹۱ میلیون یورو تبادلات بازرگانی با ایران بار دیگر جایگاه خود را به عنوان نخستین شریک تجاری ایران در جمع کشورهای عضو اتحادیه اروپایی تثبیت کرده است.

هم چنین بنا به گزارش گمرک ایران، سال گذشته واردات ایران از بلژیک ۸۵/۰۵ درصد رشد داشته و از نظر صادرات نیز بلژیک ۸۴/۰۲ درصد بیش از سال ۱۳۸۶ انواع کالا از ایران وارد کرده است. بلژیک در سال ۸۷ بیش از ۹۹۲ میلیون دلار کالا به ایران صادر و ۴۰۹ میلیون دلار کالا از ایران وارد نموده است. در بررسی آمار تجارت

خارجی ایران جایگاه بلژیک در رتبه نهم با عنوان عمده‌ترین وارد کننده کالا از ایران قابل توجه است. حتی کشور ترکیه نیز در میان عمده‌ترین واردکنندگان کالا از ایران و در رتبه دهم پس از بلژیک قرار گرفته است.

روابط تجاری سوئیس با ایران در بخش واردات طی سال گذشته با ۲۶/۷ درصد افزایش همراه بوده است. سوئیس سهم ۵/۷۴ درصدی خود را از کل واردات ایران در سال ۸۶ به ۶/۳۱ درصد تا پایان سال گذشته ارتقا داد. این کشور در مدت یاد شده ۳ میلیارد و ۵۲۳ میلیون دلار انواع کالا به ایران صادر کرد و پس از چین در جایگاه چهارم قرار گرفت.

کشور سوئد نیز سهم خود را از واردات ایران در سال گذشته به ۱/۲۸ درصد افزایش داد. سهم سوئد از کل واردات ایران در سال ۱۳۸۶ به میزان ۰/۹۳ درصد بود. صادرات سوئد به ایران سال گذشته نسبت به سال ۱۳۸۶ به میزان ۵۷/۸۳ درصد رشد داشته است. سوئد ۷۱۲ میلیون و ۶۰۸ هزار دلار انواع کالا در مدت یاد شده به ایران صادر نموده است.

انگلستان نیز در سال گذشته روابط تجاری خود را با ایران در بخش واردات ۱/۵ درصد بهبود بخشید و تا پایان سال ۸۷ موفق شد ۳/۶۴ درصد از کل واردات ایران را به خود اختصاص دهد. صادرات انگلستان به ایران در سال گذشته ۲ میلیارد و ۳۲ میلیون دلار بوده و این کشور از میان عمده‌ترین صادر کنندگان به ایران رتبه ششم را در اختیار داشته است.

فرانسه با اختصاص ۳/۵۴ درصد و ایتالیا با ۳/۵۳ درصد از کل واردات ایران رتبه‌های بعدی را به خود اختصاص داده‌اند. این در حالی است که در میان ده کشور عمده واردکننده کالا از ایران سهم کشورهای اروپایی

بسیار ناچیز بوده و تنها کشور بلژیک رتبه نهم را از این حیث به خود اختصاص داده است.

روابط تجاری ایران با آمریکا

براساس آمار گمرک ایران ارزش مبادلات تجاری ایران و آمریکا در سال گذشته به ۶۲۸ میلیون و ۲۹ هزار دلار رسید و این در حالی است که در سال ۸۶، ارزش تجارت بین دو کشور ۲۵۸ میلیون دلار بوده است. طبق آمار مذکور، صادرات آمریکا به ایران در سال گذشته ۲۳۱ درصد رشد داشته به طوری که در مدت یاد شده ۵۶۳ میلیون دلار کالا از ایالات متحده آمریکا وارد کشور شده است.

براساس آمار گمرک ایران، آمریکا در سال گذشته نوزدهمین صادرکننده عمده کالا به ایران بوده و در بین واردکنندگان عمده کالا از ایران در جایگاه سی و نهم قرار گرفته و در مجموع ۱/۰۱ درصد از کل واردات ایران را به خود اختصاص داده است.

افزایش واردات گندم

ایران در سال ۱۳۸۷ حدود ۵/۹ میلیارد دلار گندم از ۱۵ کشور دنیا وارد کرده است که در این میان سوئیس، کانادا و ایالات متحده به ترتیب در رتبه‌های اول تا سوم قرار داشته‌اند. سوئیس با ۵۳۲ میلیون دلار، کانادا با ۵۱۱ میلیون دلار و آمریکا با ۳۵۶ میلیون دلار از جمله مهمترین صادرکنندگان گندم به ایران در سال گذشته بوده‌اند.

همچنین آلمان، روسیه، فرانسه، اتریش، آرژانتین، استرالیا، انگلستان، ترکیه، لبنان، امارات متحده عربی، ازبکستان و قزاقستان از دیگر کشورهای صادرکننده گندم به ایران در سال گذشته می‌باشند.

براساس مصوبه هیأت دولت، قرار است در سال ۱۳۸۸ به منظور تأمین نیاز داخلی و حفظ ذخائر استراتژیک کشور ۷ میلیون تن گندم وارد شود.

ملاحظات و نظریه

۱. بیشترین میزان واردات مورد نیاز در سال ۱۳۸۷ بالغ بر ۱۳/۴ میلیارد دلار از کشور امارات متحده عربی بوده که ۲۴/۱ درصد از کل ارزش واردات کشور را تشکیل می‌دهد. بدیهی است عمده کالاهای صادره از امارات، صادرات مجدد بوده و مبدأ آن کشورهای ثالث به ویژه از کشور چین بوده است. آلمان، چین و سوئیس به ترتیب در رتبه‌های بعدی قرار دارند. در سال ۱۳۸۶ نیز کشور امارات جایگاه نخست صادرات به ایران را به خود اختصاص داده بود.

۲. در سال گذشته بیش از ۲/۳۸۴ میلیارد دلار کالای غیرنفتی به عراق صادر گردیده و این کشور با سهم ارزشی ۱۳/۱ درصد از کل صادرات ایران، به بزرگترین شریک تجاری ایران از نظر ارزش صادرات تبدیل شده است. در مجموع رشد صادرات غیر نفتی ایران به کشورهای مختلف جهان در سال گذشته برابر با ۱۵/۳ درصد بوده است.

۳. میزان مبادلات تجاری ایران با کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی در سال ۱۳۸۷ به رقم ۲۷/۷ میلیارد دلار رسید که نسبت به سال ۱۳۸۶، ۱۵/۳ درصد رشد نشان می‌دهد. مبادلات تجاری ایران با کشورهای اسلامی در سال ۸۶ معادل ۲۴/۳ میلیارد دلار بوده است.

۴. در سال گذشته صادرات ایران به چین رشدی در حدود ۱۱ درصد داشته، در حالی که واردات ایران از چین ۴۷ درصد افزایش یافته است. این امر نشان می‌دهد که در روابط تجاری بین دو کشور توازن وجود ندارد.

۵. میزان صادرات کالای غیر نفتی ایران به بلژیک در سال گذشته ۴۱۰ میلیون دلار بوده و رشدی برابر با ۸۴ درصد داشته است که در نتیجه این کشور را در ردیف نخست رشد صادرات غیر نفتی ایران قرار می‌دهد. این در حالی است که صادرات غیر نفتی ایران به بلژیک در سال ۱۳۸۶ معادل ۲۲۵ میلیون دلار بود و این کشور را در رتبه بیستم شرکای تجاری ایران از لحاظ ارزش صادرات قرار داده بود.

۶. در سال گذشته کشور آلمان با سهم ارزشی ۹/۵ درصد از کل واردات ایران، رتبه دوم را به خود اختصاص داده که این امر با توجه به بحث تحریم‌های اقتصادی، حائز اهمیت می‌باشد. سوئیس، انگلستان، فرانسه، بلژیک و ایتالیا نیز از جمله مهمترین شرکای تجاری ایران در سال گذشته بوده‌اند.

محسن موحدین

مرکز مطالعات اقتصاد بین‌الملل و انرژی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی